

פינת הפרויקטים

CASE STUDY להכשרה המקדמת השתלבות בעולם העבודה החדש: אוריינות פיננסית לסטודנטים ולמשפחות מעוטות יכולת - תוכנית משותפת לקהילה ולאקדמיה

קלרה ריספלר¹ ונטע כהן²

תקציר

במאמר זה מוצגת תוכנית המשלבת בין האקדמיה והקהילה באמצעות פרויקט חברתי בנושא הקניית הרגלי חיים בתחום הכלכלי והפיננסי האישי. תוכנית זו הוקמה בעקבות הודעתה של המועצה להשכלה גבוהה בדבר החשיבות להכין את הסטודנטים לעולם העבודה החדש. דרך אחת לקדם את הנושא, היא על ידי הרחבת תפקידה הקלאסי של האקדמיה מעבר למחקר והוראה, וקידום יוזמות אשר משלבות עשייה ומעורבות בקהילה. זאת תוך הנגשת משאבי האקדמיה לטובת סביבתה הקרובה, מתן יעוץ, תמיכה והכוונה לאוכלוסיות נוספות ומגוונות בקהילה והשפעה חיובית על החברה הישראלית. במציאות בה נדרש מכל אחד חשיבה מעמיקה ותכנון מוקדם ומושכל של התקציב המשפחתי, כמו גם ידע בהתנהלות מול בנקים וגופים המנהלים את כספיו, נחוצה הכנה מתאימה והקניית מיומנויות בניהול כלכלי ופיננסי בסיסי. אולם, לא כל אחד זוכה להכנה זו וזקוק להתערבות חיצונית מבעוד מועד. ועל כך חשיבותה הרבה של תוכנית זו. בחוג לשירותי אנוש במכללה האקדמית עמק יזרעאל הוצעה תוכנית המשלבת בין למידה ובין עשייה, בה נלמדו נושאים וניתנו כלים מעשיים בתחום הכלכלי/פיננסי והחונכות. בחלק המעשי של התוכנית הופנו הסטודנטים למשפחות שאותרו על ידי עמותות ונתנו הסכמתן להשתתף בתהליך הליווי הכלכלי. במאמר זה נעמוד על חשיבות הקניית מיומנויות וכישורי חיים הן לסטודנטים לקראת יציאתם לשוק העבודה החדש והן למשפחות שעליהן להתנהל בעולם מאתגר מבחינה כלכלית. זאת, תוך שימת דגש לכישורים ומיומנויות שהתפתחו אצל הסטודנטים במהלך התוכנית וחשיבותם בעולם העבודה החדש.

מבוא

“המסע האמיתי של הגילוי אינו בחיפוש אחר נופים חדשים, אלא בעיניים חדשות, בראיית העולם דרך עיניו של אחר, של מאה אחרים, בראיית מאה עולמות אשר כל אחד מהם רואה” (מרסל פרוסט)

אחד מתפקידיה המרכזיים של האקדמיה הוא הכשרת הון אנושי. בעולם העבודה המשתנה, הדרכים להבטחת רמת השכלה והכשרה המקדמים תעסוקה בפועל חייבים להיבחן מחדש (Ali & Jalal, 2018). אחד המאפיינים של תנאי העסקה המקדמים מעורבות עובדים למשל, היא האפשרות לשלב במהלך העבודה פעילויות החורגות מעבר לתחום העבודה עצמה, כגון הרצון והיכולת לייצר מעורבות בקהילה. נמצא קשר בין מעורבות בעבודה לבין מעורבות קהילתית בעיקר לעובדים במגזר הציבורי (Eldor, Harpaz, &)

¹ ד"ר קלרה ריספלר, מרצה לתואר שני ליעוץ ופיתוח ארגוני ובחוג לשירותי אנוש, המכללה האקדמית עמק יזרעאל, clarar@yvc.ac.il
² ד"ר נטע כהן, מרצה בחוג לכלכלה וניהול ובחוג לשירותי אנוש, המכללה האקדמית עמק יזרעאל, netac@yvc.ac.il

(Westman, 2020), מה שממחיש את חשיבות הרחבת סביבת הלימוד של הסטודנטים אל מחוץ לכיתה הלימוד בין אם היא פיסית או מקוונת.

במאמר זה מתואר פרויקט המייצר תהליך הכשרה בפורמט שונה. תכני ההכשרה מתמקדים בנושא אוריינות כלכלית, המשקף שילוב התנסות מעשית במהלך הלימודים האקדמיים המאפשרת פיתוח מיומנויות וכישורים נדרשים לעולם העבודה החדש. תוכניות לימודים, בכל נושא שהוא, המבקשות לקדם פיתוח מיומנויות רכות (SOFT SKILLS) בקרב סטודנטים, חייבות לכלול התנסויות בינאישיות ומעשיות (Tang, 2019).

התרחבות ממדי אי-השוויון הכלכלי, המעמיקה את הפערים החברתיים בחברה הישראלית (המוסד לביטוח לאומי, 2019) מהווה קריאה להרחבת תפקידה של האקדמיה בקהילה בה היא פועלת, מעבר לנושאי הליבה: המחקר וההוראה (תוכנית ות"ת לעידוד מעורבות אקדמיה בקהילה). יש לאקדמיה תפקיד חשוב של אחריות חברתית, אשר מעורבות האקדמיה בקהילה היא אחד המרכיבים שלה, לצד פתיחת המערכת והנגשתה לאוכלוסיות נוספות ומגוונות. יוזמות של עשייה בשטח, תוך ניצול משאבי האקדמיה לטובת סביבתה הגיאוגרפית הקרובה, מחזקות את השותפות בין האקדמיה לבין הקהילה (Colby et al., 2003; Harkavy et al., 2021; Ehrlich, 1999) דרך הרחבת אמצעי ההוראה אל מחוץ "לבועה" האקדמית. במאמר זה נציג את יישומה של פעילות מעורבות חברתית-קהילתית שמקדמת המועצה להשכלה גבוהה על ידי תקצוב קורסים משלבי עשייה חברתית. המכללה האקדמית עמק יזרעאל בתמיכה וליווי של דיקנאט הסטודנטים עודדה השתתפות בפעילות זו. בחוג לשירותי אנוש הוחלט לקחת חלק ולהעביר את הקורס "התנהלות כלכלית נבונה – מתיאוריה לפרקטיקה".

הקורס נותן מענה לארבע מטרות:

1. הקניית אוריינות כלכלית בקרב אוכלוסיות מוחלשות בקהילה
2. הקניית אוריינות כלכלית לסטודנטים של המכללה
3. הקניית התנסות מעשית של סטודנטים לשירותי אנוש עם אוכלוסיות מודרות
4. הקניית כישורים רכים כלליים, שנועדו להכין סטודנטים לעולם העבודה החדש

רקע

חשיבות הקניית אוריינות כלכלית בקרב הקהילה

ההתרחבות המתמדת של ממדי אי-השוויון והעוני בישראל מצריכה מציאת דרכים להתמודד עם התופעה. סטריאר (2021) התייחס לחמישה מאפיינים עיקריים של קהילות מוכות עוני: שוליות מתקדמת, תלות, קיפוח רב-ממדי, דיכוי תודעתי מופנם ומניעת השתתפות. החוקר קורא ל"גיבוש שיטות המשלבות מיקרו ומקרו פרקטיקה במרחב הקהילתי" תוך הבאת ידע וכלים לסיוע בהתמודדות עם שורשי העוני ועם השלכותיו. המכללה האקדמית עמק יזרעאל מתמקדת בקידום תרומה מהותית לרווחת הקהילות בסביבתה (עמק יזרעאל, הגליל התחתון, מגדל העמק, עפולה, יוקנעם ונצרת עלית). רבים מתלמידי המכללות והקהילות הסובבות כוללים משפחות בעלות הכנסה נמוכה יחסית הזקוקות למסגרת מעשית לניהול כספי משק הבית שלהם.

תופעת ההזרה החברתית, בה קבוצות מסוימות באוכלוסייה מודרות ונדחקות לשוליים ונמנע מהן להשתתף השתתפות מלאה בחיי החברה בה הם חיים, נובעת משורה של סיבות הפועלות ומחזקות אחת את האחרת (דורון, 2006). בראשן נמצאים העוני והמצוקה הכלכלית, אבל היא נובעת גם מחינוך והשכלה בלתי מספיקים (דורון, 2006). ליסטר (2019) מונה ארבע צורות שונות של יכולת פעולה בקרב אנשים החיים בעוני: להסתדר,

כלומר להתמודד כחלק משגרת היומיום; להחזיר ל-, כלומר להתנגד כחלק משגרת היומיום; להיחלץ מ-, כלומר לצאת ממצב העוני; להתארגן, כלומר להתאגד כדי לחולל שינוי מערכתי. חשוב להעניק מיומנויות בסיסיות בכמה שיותר תחומי חיים בסיסיים על מנת לקדם את רמת הפרואקטיביות של אלו החיים בעוני, למשל סביב ההתנהלות הכספית. לפיכך, נושא האוריינות הפיננסית מתאים כתוכן לעבודה משותפת של המכללה עם הקהילה. אוריינות פיננסית, המודדת עד כמה אנשים מבינים ומשתמשים במידע הקשור למימון אישי (Huston, 2010) קריטית להתמודדות עם ניהול כספים יומיומי (Hilgert et al., 2003) ולבחירות פיננסיות מושכלות (Lusardi, 2019). משקי בית בעלי אוריינות פיננסית גבוהה יותר נוטים להפגין חוסן פיננסי מוגבר (Gathergood, 2012; Grohmann et al., 2018), להשתתף בשוק ההון כמשקיעים יעילים יותר (Calvet et al., 2007) ופחות נוטים לסבול מבעיות כגון חוסר יכולת להחזיר תשלומי משכנתא (מה שמכונה "עבריינות משכנתא") או נטילת סיכונים מיותרים כגון רמת חוב גבוהה (Gerardi et al., 2013).

מחויבות לשינוי חברתי טבועה במהותו של מקצוע שירותי האנוש (Barnetz & Vardi, 2015). יצירת הזדמנויות לשותפות עם אוכלוסיות מעוטות יכולת סביב נושא החינוך להתנהלות כלכלית נבונה, מחזקת מטרה זו. מפגש במסגרת תומכת המקנה מיומנויות חשובות עשויה להגביר את סיכוייהן של משפחות עניות להשתלב בצורה טובה יותר בזרם המרכזי של חיי החברה ולהגדיל את ההזדמנות שלהן להתקדמות במסלול החיים. סטודנט המכללה המגיע למפגש עם בני משפחה כשותף שוויוני ללמידה, יוצר מערכת יחסים המושתתת על תהליך התנסות משותף. בנוסף, התנסות זו במהלך שנות לימודיו, עשויה להגדיל את סיכויו לשלב בעבודתו העתידית מחויבות מקצועית לשינוי חברתי. בכך סטודנטים מתנדבים שנותנים שירות לקהילה ימשיכו בחייהם כפעילים למען צדק חברתי. בכך נחשפת תרומתם של המוסדות להשכלה גבוהה כסוכני שינוי חברתי (Marullo & Edwards, 2000).

הקניית מיומנויות בתחום האוריינות הכלכלית בקרב הסטודנטים של המכללה

בעולם המאופיין בשינויים מהירים ומורכבים, רצוי שסטודנטים ירכשו ידע בדיסציפלינה בה הם מתמחים בתוספת כישורים ומיומנויות בתחומי חיים שונים. אחד התחומים המשמעותיים בהתנהלות בעידן המודרני הוא התחום הפיננסי (Hoffmann & Plotkina, 2021; Indarto & Santoso, 2021). אחת הדרכים להגביר אוריינות פיננסית היא באמצעות תוכניות בחינוך פיננסי כחלק מתוכנית הלימודים באקדמיה (Allgood & Walstad, 2016). מטא-אנליזה (Miller et al., 2015) של תוכניות אוריינות פיננסית מצביעה על כך שחינוך פיננסי יכול להשפיע על התנהגויות פיננסיות מושכלות ולתרום להגברת השליטה על חייהם של המשתתפים בתוכניות אלה.

הקורס נבנה במטרה להעניק לסטודנטים שתי מיומנויות עיקריות. האחת, בתחום הספציפי של חינוך כלכלי והשנייה, בתקשורת בין אישית, כגון הנחיה וליווי. במהלך הקורס נחשפו הסטודנטים לעולם הכלכלי/פיננסי היומיומי, להקניית מיומנויות צרכנות נבונה, לניהול נכון של תקציב המשפחה ולהתנהלות מול בנקים, ארגונים, חברות ביטוח ופנסיה. בשלב מאוחר יותר התנסו הסטודנטים ועברו סימולציות לקראת ההתנסות בשטח עם המשפחות. במהלך ההתנסות טופחו כישורי חונכות אצל הסטודנטים, לשם זיהוי צרכיו של האחר ותמיכה בהקניית הרגלי חיים חדשים בתחום ההתנהלות הכלכלית. בנוסף לכך פותחה יכולת בקרב הסטודנטים לתכנן ולבצע פרויקטים אישיים בקהילה, מחוץ לכיתת הלימוד.

הקניית הזדמנויות להתנסות בשטח עבור סטודנטים לשירותי אנוש

שירותי אנוש הוא תחום רחב העוסק בהבנה, ניהול ושיפור של תהליכי עבודה ואיכות השירות בארגוני שירות מגוונים במגזר העסקי, הציבורי וההתנדבותי. מרבית המועסקים במשק הישראלי עובדים בתפקידי שירות שונים. בוגרי/ות החוגים לשירותי אנוש משתלבים בשוק העבודה במסלולים המובילים לתפקידי ניהול בארגונים פרטיים וציבוריים, כולל בארגונים שלא למטרות רווח. מטרת תחום לימודי שירותי אנוש היא

להקנות לבוגריו לא רק ידע והבנה לגבי סוגיות ותהליכים בתחום הייחודי של שירותי האנוש, אלא לקדם את איכות ומגוון השירותים הניתנים לאזרחים בכל מגזרי המשק באופן שיתרום לרווחת הציבור (Barnetz & Vardi, 2015). בעוד שתוכניות לימוד אלה כוללות לרוב הזדמנות ל"פרקטיקום" בארגון הקשור לתחום הנלמד, לא פעם אין הזדמנות לסטודנט להיחשף לאוכלוסיות מוחלשות. חשוב שלסטודנטים תהיה התנסות מעשית המביאה אותם במגע עם אוכלוסיות מגוונות בקהילה וזאת לשם צמצום תופעת ההדרה החברתית וקידום האמפטיה עם קבוצות שונות בקהילה (Juvonen et al., 2019).

הקניית כישורי חיים לסטודנטים במעבר לשוק העבודה החדש

דו"ח של ה-OECD (2019) דירג את ישראל במקום השני בעולם בשיעור האזרחים ילידי הארץ בגילאי 25-64 בעלי השכלה על תיכונית ואקדמית (50%). בתשע"ט למדו בישראל 306,600 סטודנטים, מתוכם 230,800 סטודנטים לתואר ראשון. רוב בוגרי התואר הראשון יצאו בתום לימודיהם לשוק העבודה. הם יצאו לשוק עבודה חדש, אשר נמצא כבר בשלהי המהפכה התעשייתית הרביעית. מהפכה אשר נובעת משינויים שעיקרם טכנולוגיים, אולם שינויים אלו יגרמו לשינוי דרמטי בדרך שבה אנו חיים, עובדים ומתקשרים זה עם זה. שוק העבודה "הישן" דרש סט כלים המבוסס בעיקר על ידע וכישורים מקצועיים שנלמדו באקדמיה או במכללות הכשרה שונות, והציפייה מהעובדים היתה לעבוד באותו המקצוע עד יציאתם לגמלאות. שוק העבודה "החדש" הכולל מגמות כמו: גלובליזציה, טכנולוגיה, שינויים דמוגרפיים, כלכליים ועוד, מעלה דרישה לסט כלים חדש המבוסס על השכלה, ניסיון והכשרה מקצועית המוגדרים כמיומנויות קשות. בנוסף חשוב להקנות מיומנויות רכות הכוללות: תקשורת בין אישית, יצירתיות, עמידה מול קהל, מנהיגות, התנהלות במצבי אי-וודאות ועוד, בהלימה לאסטרטגיית הכישורים הנדרשים לעיצוב עתיד טוב יותר של ה-OECD.

תוכנית הלימודים באקדמיה חייבת לייצר לסטודנטים, בכל החוגים, ערך מוסף מעבר ללימודים התיאורטיים ולידע בתחום הלימוד שלהם (Dhindsa, 2019). ערך מוסף יעזור להם לתרגם את ההשכלה שלהם לתעסוקה. לשם כך, רצוי שחלק מסגל המרצים יתרמו מניסיונם האישי וכבעלי תפקידים במשק ויתרגמו את הידע שלהם להוראה ולפיתוח ההון האנושי.

עולם העבודה נמצא בשינוי מתמיד, לצד הכשרות שלא תמיד מספיקות להתעדכן עם דרישות התעשייה והמשק, ואמירות כמו: "לא בטוח שמה שנלמד היום, יהיה רלבנטי בעתיד". נוצר פער בין בוגרי תארים באקדמיה ובין צרכי השוק. לא מעט נשמעות טענות מבוגרים שסיימו לימודיהם בציונים גבוהים ובכל זאת לא הצליחו למצוא עבודה, ומתברר שחסרים להם כישורים חברתיים או כפי שנכתב לעיל, מיומנויות רכות כגון חניכה (Tang, 2019). שוק העבודה החדש מחפש עובדים בעלי השראה – כאלה שיכולים להנהיג, בעלי יוזמה, בעלי כושר ביטוי, ובעיקר כאלה שניתן לממש את כל הפוטנציאל הטמון בהם. באחריותה של האקדמיה לפתח קורסים חדשים שבהם מלבד הכשרה מקצועית נדרשת גם התנסות אשר מאפשרת לסטודנטים לעבוד, ליישם ולפתח את הכישורים הנדרשים הללו, שכן הצטיינות בלימודים לבדה לא מבטיחה קריירה מוצלחת. הקורס "התנהלות כלכלית נבונה – מתיאוריה לפרקטיקה", בא לתת מענה לצרכים אלו.

תיאור הקורס

ההרשמה לתוכנית הייתה וולונטרית וכללה קבוצה הטרוגנית (צעירים ובוגרים, נשים וגברים, יהודים וערבים, חילונים ודתיים). עבור השתתפות בתוכנית קיבלו הסטודנטים נקודות זכות והיא היוותה חלק אינטגרלי מהשלמת דרישות התואר.

התוכנית חולקה לשניים. בחלקה הראשון הוענקו לסטודנטים כלים ומיומנויות להתנהלות כלכלית נבונה, מה שסייע לכל אחת ואחד מהם לנהל נכון את התקציב האישי/משפחתי שלה/ו. בנוסף, הסטודנטים קיבלו

הכשרה לפיתוח ויישום היכולת לחנוך אחרים בתחום ההתנהלות הכלכלית – מיומנות בסיסית הנדרשת בעולם העבודה החדש.

במהלך הסמסטר השני, לאחר קבלת הכלים התיאורטיים, כל סטודנט חנך משפחה להתנהלות כלכלית נכונה (המשפחות אותרו מראש, וצוות הקורס יצר צימודים של סטודנט-משפחה). החלק הפרקטי לווה בהדרכה צמודה של מרצות הקורס, נציגי עמותה עמה נעשה שיתוף הפעולה ומנטור אישי. על כל סטודנט היה להגיש דוחות לגבי המפגשים שביצע עם המשפחה ותוכנם, בהתאם להנחיות שהוסברו במהלך הקורס. בחלק זה של הקורס הסטודנטים העבירו את מה שלמדו בחלקו הראשון למשפחות בקהילה, שם נדרשו לפתח וליישם אינטליגנציה רגשית גבוהה - שכן הם נחשפו לנתונים כלכליים אינטימיים של המשפחה, בד בבד עם תקשורת בינאישית טובה – מצד אחד סטודנטים, שאינם בעלי מקצוע או ניסיון בתחום, ומצד שני משפחות זרות הזקוקות לעזרה (ראה נספח 1 תוכנית הלימוד).

סיכום ומסקנות

התוכנית המתוארת במאמר זה הינה דוגמא לחיבור בין האקדמיה והקהילה באמצעות פרויקט חברתי בנושא התנהלות כלכלית אישית. כל תוכנית הפורצת את תחומי המוסד, חוברת אל גורמים שונים בקהילה, ונתמכת בהובלת סוכני שינוי מקומיים, יש בכוחה להרחיב את הפרספקטיבה של הסטודנטים. ככל שירבו לצאת מתוכנית הלימודים המובנית אל עשייה דינאמית בקהילה – כך תתרחב התודעה החברתית וההנכחה שלה באקדמיה. תוכניות המושתתות על שיתוף פעולה אקדמיה-קהילה חיוניות כחלק מתוכנית הלימודים הרלוונטית. במסגרת תוכניות להכשרת אנשי מקצוע בתחום שירותי האנוש, נראה כי מעורבות זו מזמנת לסטודנטים מפגשים מאתגרים והתמודדות עם קהילה מגוונת, בחיבור בין אקדמיה, חברה וקהילה. המפגש מציג גישות אלטרנטיביות, דמוקרטיות ושיתופיות במפגש הקהילתי. כאנשי מקצוע לעתיד, ההתנסות זימנה מפגש בגובה העיניים עם משפחות, יכולת הבעה בעל פה בצורה ברורה ובביטחון, חשיפה למצבים של אי וודאות וצורך להסתגל בהצלחה לסיטואציות שונות ולאנשים חדשים. כמו כן התוכנית פיתחה יכולת הנעה עצמית בקרב הסטודנטים, התנהלות עצמאית ונחישות לסיים משימות בהצלחה, ואלו מסייעים בהכנתם לעולם העבודה החדש.

התנהלות כלכלית מושכלת וקבלת אחריות על המצב הכלכלי האישי הינן תנאי בסיסי לשמירה על יציבות כלכלית. התוכנית שתוארה במאמר זה מגבירה את הסיכוי למודעות פיננסית והתנהלות כלכלית נכונה, הן בקרב הסטודנטים המשתתפים בקורס והן בקרב המשפחות אותן ליוו. הלמידה החלה מהבסיס בהבנת התפלגות ומאפייני ההוצאות וההכנסות של הסטודנט/המשפחה, הטמעת הרגל מעקב מסודר ותכנון אחר התקציב האישי/משפחתי והקניית כלים למדידה, צרכנות, קריאת דוחות וכו', שמטרתם לנהל תקציב באופן יעיל יותר בהווה עם ראייה מתוכננת לעתיד. הסטודנטים והמשפחות שהשתתפו בתוכנית דיווחו על תחושת שליטה טובה יותר והבנה מעמיקה יותר את הגורמים המשפיעים על מצבם הכלכלי. כדי להמחיש את תחושותיהם של הסטודנטים והמשפחות מהתנסות זו נביא שני ציטוטים לדוגמא:

"עבורי, כאשר נפגשתי עם א' במפגש סיום והיא אמרה שזה היה משמעותי עבורה, שהיא רכשה כלים להתנהלות כלכלית נכונה ומישהו שם לה מול הפנים על מה היא מבזבזת ואיפה כדאי לחסוך, מאוד התרגשתי. הבנתי כי מה שלמדתי בקורס הצליח לעבור אליה ולהיות מיושם ונמצא בתודעה שלה. דבר ששימח אותי מאוד"

ודוגמא נוספת:

“עבורי התהליך היה מאוד מלמד ומעשיר. פתאום הבנתי שאם לא מתייחסים ברצינות ובכנות לבעיה היא הולכת וגדלה ואז זה הופך למין כדור שלג ענק שלא ניתן לעצור אותו ושרק גדל מחודש לחודש, כי ההוצאות לא נעלמות הן מתוספות להוצאות הקיימות ולחובות מחודש קודם וכן הלאה. הבנתי כי תהליך ההתנהלות הנכונה חשוב בכל שלב וחשוב להנחיל אותו לכל אדם אפילו לילדים בגיל צעיר, עיי מתן תקציב קטנטן- אם למתנה או סתם כדי שילמדו מה זה ואיך מנהלים את זה נכון, בהתחשב ברצונות ובצרכים ביחס למה שיש לי. מבחינתי זה היה מאוד מעצים גם לתרום לקהילה ולמשפחה אחרת וגם כשיעור לחיים האישיים שלי. אפילו אני הצלחתי לאזן את החשבון הפרטי שלי ולהסתכל אחרת על ההוצאות בחלוקה לחייב ורוצה, ומה באמת קריטי ומה יכול להמתין לפעם אחרת”

בעוד שאין באפשרות תוכנית הלימודים שתוארה כדי להוציא משפחות עניות ממצב של שבירות כלכלית - זוהי רק ההתחלה.

רשימת מקורות

- דורון, א. (2006). בין הדרה חברתית למדיניות חברתית – נייר עמדה. האוניברסיטה העברית בירושלים – בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד.
- המוסד לביטוח לאומי (2019). דו"ח העוני ממדי העוני והפערים החברתיים - דוח שנתי, 2018. נדלה מתוך: https://www.btl.gov.il/Publications/oni_report/Documents/oni2018.pdf
- ליסטר, ר. (2019). יכולת פעולה ועוני: מ"להסתדר" ל"להתארגן". ביטחון סוציאלי, 106, 74-33.
- סטריאר, ר. (2021). פרקטיקה קהילתית ביקורתית מודעת-עוני: מסגרת מושגית. ביטחון סוציאלי, 112, 19-39.
- Ali, M. S., & Jalal, H. (2018). Higher Education as a Predictor of Employment: The World of Work Perspective. *Bulletin of Education and Research*, 4(2), 79-90.
- Allgood, S., & Walstad, W. B. (2016). The effects of perceived and actual financial literacy on financial behaviors. *Economic Inquiry*, 54(1), 675-697.
- Barnetz, Z., & Vardi, S. (2015). Organizing services, humanizing organizations: Towards a definition of human services as a generic profession. *Journal of Service-Learning in Higher Education*, 4(1), 1-19
- Calvet, L. E., Campbell, J. Y., & Sodini, P. (2007). Down or out: Assessing the welfare costs of household investment mistakes. *Journal of Political Economy*, 115(5), 707-747.
- Colby, A., Beaumont, E., Ehrlich, T., & Stephens, J. (2003). *Educating citizens: Preparing America's undergraduates for lives of moral and civic responsibility (Vol. 6)*. John Wiley & Sons.
- Dhindsa, A. M. (2019, August 28). What's Next for Career Services: Increasing Well-being and Preparing Students for the Future of Work. Retrieved from: https://repository.upenn.edu/mapp_capstone/162/?utm_source=repository.upenn.edu%2Fmapp_capstone%2F162&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages.
- Ehrlich, T. (1999). Civic education: Lessons learned. *PS: Political Science & Politics*, 32(2), 245-250.

- Eldor, L., Harpaz, I., & Westman, M. (2020). The work/nonwork spillover: The enrichment role of work engagement. *Journal of Leadership & Organizational Studies, 27*(1), 21-34.
- Gathergood, J. (2012). Self-control, financial literacy and consumer over- indebtedness. *Journal of Economic Psychology, 33*(3), 590-602.
- Gerardi, K., Goette, L., & Meier, S. (2013). Numerical ability predicts mortgage default. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 110*(28), 11267-11271.
- Greenspan, A. (2001). *The importance of education in today's economy*. In Federal Reserve Bank of Chicago Proceedings (No. 767).
- Grohmann, A., Klühs, T., & Menkhoff, L. (2018). Does financial literacy improve financial inclusion? Cross country evidence. *World development, 111*, 84-96.
- Harkavy, I., Hodges, R. A., & Weeks, J. (2021). Towards creating the truly engaged, responsive university: Penn's partnership with the West Philadelphia community as an experiment in progress. In C. Brink (Ed.), *The Responsive University and the Crisis in South Africa* (pp. 47-77). Brill.
- Hilgert, M. A., Hogarth, J. M., & Beverly, S. G. (2003). Household financial management: The connection between knowledge and behavior. *Fed. Res. Bull., 89*(7), 309.
- Hoffmann, A. O., & Plotkina, D. (2021). Positive framing when assessing the personal resources to manage one's finances increases consumers' retirement self-efficacy and improves retirement goal clarity. *Psychology & Marketing, 38*(12), 2286-2304.
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy. *Journal of consumer affairs, 44*(2), 296-316.
- Indarto, I., & Santoso, A. (2021). The role of financial knowledge in realizing financial behavior: is it any mediating effect of financial attitudes and self- efficacy?. *Asian Management And Business Review (AMBR), 1*(2), 128-143.
- Juvonen, J., Lessard, L. M., Rastogi, R., Schacter, H. L., & Smith, D. S. (2019). Promoting social inclusion in educational settings: Challenges and opportunities. *Educational Psychologist, 54*(4), 250-270.
- Lusardi, A. (2019). Financial literacy and the need for financial education: evidence and implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics, 155*(1), 1-8.
- Marullo, S., & Edwards, B. (2000). From charity to justice: The potential of university-community collaboration for social change. *American Behavioral Scientist, 43*(5), 895-912.
- Miller, M., Reichelstein, J., Salas, C., & Zia, B. (2015). Can you help someone become financially capable? A meta-analysis of the literature. *The World Bank Research Observer, 30*(2), 220-246.
- OECD (2019). Education at a glance 2019: OECD indicators. OECD Publishing, Paris.
Retrieved from: <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>.
- Tang, K. N. (2019). Beyond employability: Embedding soft skills in higher education. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET, 18*(2), 1-9.

נספח מספר 1: תוכנית הלימוד

מבוא והיכרות, מדוע חשוב לנהל את הכסף
ניהול תקציב משפחה
התנהלות מול ארגונים ומוסדות (בנקים, חברות אשראי, חברות ביטוח, פנסיה ועוד...)
אוריינות פיננסית – סוגי הלוואות וחסכונות – מה ההבדל בין סוגי ההלוואות השונות? מתי נעדיף סוג הלוואה אחד על פני אחר? האם וכמה כדאי לנו לחסוך?
פנסיה, פיטורין וביטוח – הדגשת חוקי שוק העבודה הרלוונטיים, חוק פנסיית חובה ומשמעותה
צרכנות נבונה - מה בין צורך לרצון למה אנחנו מוציאים יותר כסף ממה שיש לנו פתרון קונפליקטים וכיצד רותמים ילדים לתהליך העשייה
ארגז כלים מעשי לחניכת המשפחה להתנהלות כלכלית נכונה (חלק א'): <ul style="list-style-type: none"> • חוסן כלכלי : ממה הוא מורכב? • מיפוי צרכים מול משאבים (תקציב) • איזון בין הכנסות להוצאות
ארגז כלים מעשי בחונכות להתנהלות כלכלית נכונה (חלק ב'): <ul style="list-style-type: none"> • בקרה ותכנון • עמידה בתקציב • תכנון עתידי
כיצד ניגשים לעבודה? הגדרת קשרי עוזר-נעזר (חונך-חניך), בניית אמון ויצירת דיאלוג פתוח ומשוחזר.
סיכום – הכנת דוחות עבודה

[חזרה לתוכן העניינים](#)